

Pomoc potrzebującym w „Katarynce” Bolesława Prusa

Materiał zawiera:

- cele,
- tekst wprowadzenia,
- tekst źródłowy (fragmenty *Katarynki* Bolesława Prusa),
- słownik,
- 3 ilustracje/zdjęcia,
- 15 ćwiczeń w tym 11 interaktywnych,
- 6 poleceń,
- miejsce na notatki ucznia,
- bibliografię.

Bibliografia:

- Źródło: Bolesław Prus, *Katarynka*, [w:] tegoż, *Nowele wybrane*, Warszawa 1994, s. 122.
- Źródło: Bolesław Prus, *Katarynka*, [w:] tegoż, *Nowele wybrane*, Warszawa 1994, s. 132.

- Źródło: Bolesław Prus, *Katarynka*, [w:] tegoż, *Nowele wybrane*, Warszawa 1994, s. 130–131.

Pomoc potrzebującym w „Katarynce” Bolesława Prusa

Kataryniarz
Źródło: domena publiczna.

Twoje cele

- wskażesz cechy noweli,
- ustalisz, czym jest działalność charytatywna,
- zgromadzisz słownictwo dotyczące dobroczynności,
- poznasz polskie i zagraniczne organizacje charytatywne i zakres ich działalności,
- rozpoznasz działanie filantropijne bohatera noweli „Katarynka”.

Styczeń od wielu lat jest w Polsce wyjątkowy. To bowiem w tym miesiącu odbywa się jedna z największych akcji charytatywnych w naszym kraju – Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. W jej działania, zbiórkę pieniędzy, włącza się wielu **wolontariuszy**, którzy poświęcają swój wolny czas, aby zebrać pieniądze na określony cel. Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy to jednak nie jedyna organizacja charytatywna w Polsce. Pomaganiem potrzebującym zajmują się liczne stowarzyszenia i fundacje. Wraz z WOŚP do największych polskich organizacji charytatywnych należą **Caritas** Polska i Polska Akcja Humanitarna. Caritas to największa organizacja dobroczynna w Polsce, która swoją działalność koncentruje przede wszystkim na pomocy żywnościowej najbardziej potrzebującym. PAH z kolei, finansując posiłki w szkołach i innych placówkach, pomaga niedożywionym dzieciom.

Największe polskie organizacje humanitarne i zakres ich działalności

Pomoc osobom ubogim.

Pomoc zdrowotna, wsparcie szpitali.

Pomoc osobom dotkniętym klęskami żywiołowymi i konfliktami zbrojnymi.

Pomoc osobom, których prawa obywatelskie są łamane.

Logo największych polskich organizacji humanitarnych i zakres ich działalności

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ważne!

Logo to graficzny symbol przedsiębiorstwa, organizacji, serii wydawniczej itp. Pamiętaj! jest to rzeczownik, który się nie odmienia. Przykład: Powyżej znajdują się cztery **logo** organizacji humanitarnych.

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj wyrazy do odpowiedniej grupy.

Synonimy wyrazu „pomagać”

pomagier

sprzyjać

szkodzić

pomagający

przeszkadzać

pomaganie

wspomagać

wspierać

utrudniać

Antonimy wyrazu „pomagać”

Wyrazy pokrewne wyrazu „pomagać”

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 2

Połącz związki frazeologiczne z właściwym objaśnieniem.

pomocna ręka

okazać komuś życzliwość, chęć pomocy

nieść komuś pomoc

osoba udzielająca pomocy

wyciągnąć do kogoś pomocną dłoń

pomagać komuś, przynosić ulgę

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Idea pomocy najuboższym nie jest wynalazkiem współczesności. Już w starożytności uważano, że usposobienie przyjazne ludziom i braterska miłość są cennymi cechami człowieka. W starożytnej Grecji używano pojęcia **filantropii** (gr. [philantropos](#)), które oznaczało życzliwość, dobroczynność, bezinteresowną pomoc.

W XIX wieku filantropia i pomoc najuboższym zyskała dodatkowy wymiar za sprawą [rewolucji przemysłowej](#) i pojawiających się wraz z nią problemów. Do miast zaczęła napływać biedna ludność, która szukała pracy i szansy na lepsze życie. Spowodowało to występowanie niespotykanych dotychczas na taką skalę problemów biedy i głodu.

W XIX wieku wyróżnił się w literaturze nurt filantropijny. Miał na celu zwrócenie uwagi czytelników na problemy społeczne.

Jednym z utworów wpisujących się w nurt literatury filantropijnej jest „Katarynka” Bolesława Prusa. Nowela przedstawia historię warszawskiego [mecenasa](#), który wzruszony kalectwem swojej małej sąsiadki, postanawia udzielić jej bezinteresownej pomocy.

Bolesław Prus

Katarynka

Na nieszczęście, żaden śmiertelnik nie jest wolny od jakiegoś dziwactwa, a pan Tomasz miał także swoje. Oto – nienawidził kataryniarzy i katarynek.

Gdy mecenas słyszał na ulicy katarynkę, przyśpieszał kroku i na parę godzin tracił humor. On, człowiek spokojny – zapalał się, jak był cichy – krzyczał, a jak łagodny – wpadał w gniew na pierwszy odgłos katarynkowych dźwięków.

Źródło: Bolesław Prus, *Katarynka*, [w:] tegoż, *Nowele wybrane*, Warszawa 1994, s. 122.

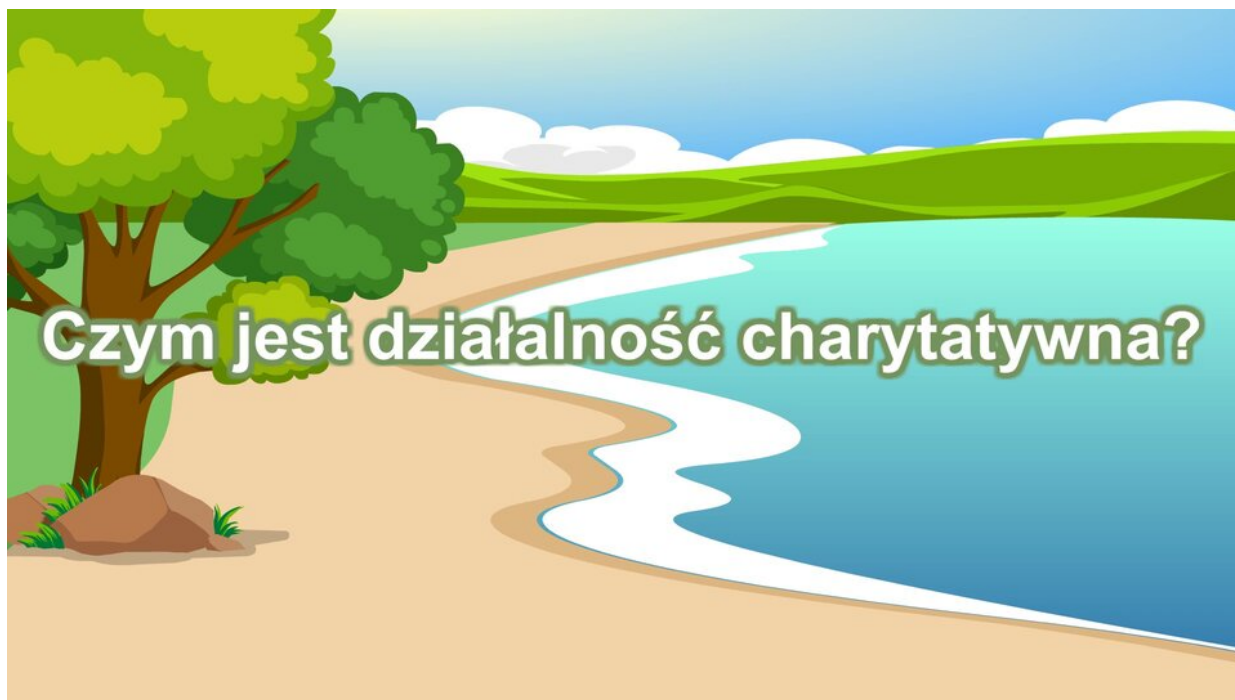
Polecenie 1

Ułóż puzzle, żeby zobaczyć, jak wyglądała katarynka.

Źródło: Jean-Pol GRANDMONT, licencja: CC BY 3.0.

Czym jest działalność charytatywna?

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R143p422pOLCw>

Animacja pt. „Czym jest działalność charytatywna?”

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 3.0.

Animacja dotyczy objaśnienia, czym jest działalność charytatywna.

Ćwiczenie 3

Jakim osobom najczęściej udzielana jest pomoc charytatywna? Zaznacz prawidłowe odpowiedzi.

☐

chorym

☐

uchodźcom

☐

dotkniętym problemem głodu

☐

bezdomnym

☐

samotnym rodzicom

☐

starszym

☐

żyjącym w kraju ogarniętym wojną

☐

właścicielom dużych firm

☐

politykom

☐

ubogim

☐

niepełnosprawnym

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 2

Rozważ, czy pomoc pana Tomasz można uznać za działalność charytatywną. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 3

Wyszukaj w dostępnych źródłach dwie, inne niż przedstawione w animacji, organizacje zajmujące się działalnością charytatywną. Wymień je i określ, jakiej pomocy udzielają.

Polecenie 4

Zastanów się i odpowiedz, jakie kompetencje i cechy charakteru powinno się posiadać, by nieść pomoc innym.

Bolesław Prus

Katarynka

Wrażenie było potężne. Mecenasa osłupiało. Nie wiedział, co myśleć i co począć. Chwilami gotów był przypuścić, że przy odczytywaniu pośmiertnych rozporządzeń chorego na umyśle obywatela X jemu samemu pomieszało się w głowie i że uległ halucynacjom. Ale nie, to nie były halucynacje. To była rzeczywista katarynka, z popsutymi piszczałkami i bardzo głośną trąbą! W sercu mecenasa, tego wyrozumiałego, tego łagodnego człowieka, zbudziły się dzikie instynkty. Uczuł żal do natury, że go nie stworzyła **królem dahomejskim**, który ma prawo zabijać swoich poddanych, i pomyślał, z jaką rozkoszą położyłby w tej chwili kataryniarza trupem! A ponieważ u ludzi tego temperamentu, co pan Tomasz, bardzo łatwo w gniewnym uniesieniu przechodzi się od zuchwałych projektów do najstraszniejszych czynów, więc mecenas skoczył jak

tygrys do okna i postanowił — zwymyślać kataryniarza najgorszymi wyrazami. Już wychylił się i otworzył usta, aby krzyknąć: „Ty... próżniaku jakiś!...” — gdy wtem usłyszał dziecięcy głos. Spojrzał naprzeciwko. Mała niewidoma dziewczynka tańczyła po pokoju, klaszcząc w ręce. Błada jej twarz zarumieniła się, usta śmiały się, a pomimo to z zastygłych oczu płynęły łzy jak grad.

Ona, biedactwo, w tym domu spokojnym dawno już nie doświadczyła tylu wrażeń! Jak pięknym zjawiskiem wydawały się jej fałszywe tony katarynki! Jak wspaniałym był ryk trąby, która mecenasa mało nie przyprawiła o apopleksję.

Na dobitkę, kataryniarz, widząc uciechę dziecka, zaczął przytupywać wielkim obcasem w bruk i od czasu do czasu pogwizdywać niby lokomotywa przed spotkaniem się pociągów. Boże! Jak on ślicznie gwizdał...

Do gabinetu mecenasa wpadł wierny lokaj ciągnąc za sobą stróża i wołając:

— Ja mówiłem temu gałganowi, jaśnie panie, żeby natychmiast wygnał kataryniarza! Mówiłem, że od jaśnie pana dostanie pensję, że my mamy kontrakt... Ale ten cham! Tydzień temu przyjechał ze wsi i nie zna naszych obyczajów.

— No, teraz posłuchaj — krzyczał lokaj, targając za ramię oszołomionego stróża — posłuchaj, co ci sam jaśnie pan mecenas powie!

Kataryniarz grał już trzecią sztuczkę tak fałszywie i wrzaskliwie jak dwie pierwsze. Niewidoma dziewczynka była upojona.

Mecenas odwrócił się do stróża i rzekł ze zwykłą sobie flegmą, choć był trochę blady:

— Słuchaj no, kochanku... A jak ci na imię?...

— Paweł, jaśnie panie.

— Otóż, mój Pawle, będę ci płacił dziesięć złotych na miesiąc, ale wiesz za co?...

— Za to, ażebyś na podwórze nigdy nie puszczał katarynek! — wtrącił śpiesznie lokaj.

— Nie — rzekł pan Tomasz. — Za to, ażebyś przez jakiś czas co dzień puszczał katarynki. Rozumiesz?

— Co pan mówi?... — zawołał służący, którego nagle rozzuchwalił ten niepojęty rozkaz.

— Ażeby, dopóki się z nim nie rozmówię, puszczał co dzień katarynki na podwórze — powtórzył mecenas wsadzając ręce w kieszenie.

— Nie rozumiem pana!... — odezwał się służący z oznakami obrażającego zdziwienia.

— Głupiś, mój kochany! — rzekł mu dobrotliwie pan Tomasz.

No, idźcie do roboty — dodał.

Źródło: Bolesław Prus, *Katarynka*, [w:] tegoż, *Nowele wybrane*, Warszawa 1994, s. 130–131.

Ćwiczenie 4

Pan Tomasz nie lubił dźwięków katarynki. Wyjaśnij, dlaczego zmienił zdanie.

Ćwiczenie 5

Przyporządkuj do odpowiednich kategorii wyrazy określające emocje pana Tomasza.

Emocje pana Tomasza po usłyszeniu katarynki

złość

zadowolenie

wzburzenie

radość

czułość

zachwyt

frustracja

szczęście

gniew

Emocje pana Tomasz po ujrzaniu reakcji dziewczynki na dźwięk katarynki

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Określ, jakie emocje dzięki dźwiękom katarynki odczuwała niewidoma dziewczynka. Zaznacz właściwe odpowiedzi.

☐ zdenerwowanie

☐ niepewność

☐ przyjemność

☐ zachwyt

☐ radość

☐ żal

☐ smutek

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 7

Rozważ, czy pan Tomasz był osobą **empatyczną**. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 8

Dopasuj do elementów noweli odpowiadające im wydarzenia z lektury.

Zawiązanie akcji

Poszukiwanie przez mecenasa lekarza dla niewidomego dziecka.

Rozwiązanie akcji

Przedstawienie przeszłości pana Tomasza i jego dotychczasowego życia.

Rozwinięcie akcji

Pojawienie się kataryniarza na podwórku i zaskakująca reakcja pana Tomasza.

Punkt kulminacyjny

Wprowadzenie się do kamienicy niewidomej dziewczynki.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Wskaż wydarzenie będące puentą „Katarynki”.

☐ Decyzja pana Tomasza o znalezieniu pomocy medycznej dziewczynce.

☐ Wpuszczenie na podwórko kataryniarza.

☐ Wprowadzenie się dziewczynki i jej opiekunek do kamienicy.

☐ Radość dziewczynki spowodowana dźwiękiem katarynki.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 10

Ułóż wydarzenia „Katarynki” w kolejności chronologicznej.

Wprowadzenie się do kamienicy nowych lokatorek.

Zmiana nastawienia pana Tomasza do katarynek.

Obserwowanie przez mecenasa niewidomej dziewczynki.

Niechęć pana Tomasza do katarynek.

Poszukiwanie przez mecenasa pomocy lekarskiej dla dziewczynki .

Radość dziewczynki po usłyszeniu dźwięku katarynki.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 11

Zaznacz prawidłowe informacje w poniższych zdaniach.

„Katarynka” to ☐ krótki ☐ długi ☐ utwór, którego fabuła jest pisana ☐ wierszem ☐ ☐ prozą ☐ . Fabuła dzieła jest ☐ jednowątkowa ☐ wielowątkowa ☐ i przedstawia historię pana Tomasza, który pragnie pomóc niewidomej dziewczynce. Akcja noweli zmierza do ☐ epilogu ☐ punktu kulminacyjnego ☐ , czyli momentu najwyższego napięcia w utworze. W „Katarynce” jest nim ☐ niespodziewane ☐ obojętne ☐ zachowanie pana Tomasza, gdy na podwórzu pojawia się kataryniarz.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Bolesław Prus

Katarynka

Następnie wziął kalendarz, wyszukał w nim listę lekarzy i zapisał na kartce adresy kilku okulistów. A że kataryniarz odwrócił się teraz do jego okna i za jego dziesiątkę począł przytupywać i wygwizdywać

jeszcze głośniej, co już okrutnie drażniło mecenasa, więc zabrawszy kartkę z adresami doktorów wyszedł, mrucząc:

- Biedne dziecko! [...] Powinienem był zająć się nim od dawna.

Źródło: Bolesław Prus, *Katarynka*, [w:] tegoż, *Nowele wybrane*, Warszawa 1994, s. 132.

Po przeczytaniu powyższego fragmentu „Katarynki” wykonaj poniższe ćwiczenia.

Ćwiczenie 12

Wyjaśnij, dlaczego Pan Tomasz nazywa dziewczynkę *biednym dzieckiem*.

Ćwiczenie 13

Odwołując się do przytoczonego powyżej fragmentu noweli, wskaż przymiotniki określające postępowanie pana Tomasza.

☐ wielkoduszny

☐ altruistyczny

☐ empatyczny

☐ chciwy

☐ arogancki

☐ egoistyczny

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 14

Wyjaśnij, co może symbolizować tytułowa katarynka.

Ćwiczenie 15

Przyporządkuj nazwy organizacji charytatywnych do właściwej kategorii.

Organizacje działające na terenie Polski

Fundacja Mam Marzenie

Czerwony Krzyż

Amnesty International [czyt.:
amnesty internaszynal]

Organizacje międzynarodowe

Stowarzyszenie SOS Wioski
Dziecięce

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Lekarze bez Granic

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 5

Zastanów się i odpowiedz, z jaką organizacją niosącą pomoc potrzebującym chciałbyś współpracować. Uzasadnij swój wybór.

Polecenie 6

Zredaguj kilkudzaniową notatkę, w której rozważysz, czy warto pomagać innym. W swoim tekście odwołaj się do treści „Katarynki”.

Słownik

caritas

czyt.: karitas; słowo pochodzenia łacińskiego oznaczające miłosierdzie dla ubogich

empatia

zdolność do współodczuwania z inną osobą jej emocji i rozumienia jej stanów psychicznych

mecenas

tytuł stosowany grzecznościowo wobec adwokatów i radców prawnych

rewolucja przemysłowa

proces zmian w gospodarce, który polegał na przejściu z produkcji rolniczej i rzemieślniczej na masową produkcję fabryczną

wolontariusz

osoba, która dobrowolnie i bez wynagrodzenia pomaga w organizacji jakiejś akcji

Notatnik

Bibliografia

Prus B., (1994), *Katarynka* [w:] *Nowele wybrane*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Wolański A., (2008), *Edycja tekstów*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Gudro-Homicka M., (2019), *Metodyka nauczania języka polskiego*, Warszawa: Difin.